

Ο Μητροπολίτης Ιλαρίωνας διηγήθηκε την ιστορία και αναφέρθηκε στο σύγχρονο έργο του ΤΕΕΣ σε συνέντευξη στο τηλεοπτικό σταθμό «Soyuz»

Στις 24 Ιουλίου 2011 στη Μόσχα πραγματοποιήθηκαν οι πανηγυρικές εκδηλώσεις με αφορμή την εξηκονταπενταετία του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας. Της πανηγυρικής Θείας Λειτουργίας στον Ιερό Ναό Αγίων Πατέρων των Επτά Οικουμενικών Συνόδων της Ιεράς Μονής Αγίου Δανιήλ της Μόσχας προεξήρχε ο Αγιώτατος Πατριάρχης Μόσχας και Πασών των Ρωσιών Κύριλλος. Την παραμονή ο Μητροπολίτης Βολοκολάμσκ Ιλαρίωνας, Πρόεδρος του ΤΕΕΣ, παραχώρησε συνέντευξη σε δημοσιογράφο του χριστιανικού Ορθόδοξου τηλεοπτικού σταθμού «Soyuz» για την εκπομπή «Αρχιμποιμένας», η οποία κυκλοφόρησε στις 23, 24 και 25 Ιουλίου.

– Το Τμήμα Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων του Πατριαρχείου Μόσχας ιδρύθηκε με απόφαση της Ιεράς Συνόδου στις 1946. Πότε η εκκλησιαστική διπλωματία ήταν πιο δύσκολη, σήμερα ή τότε;

– Πιστεύω ότι και τότε ήταν δύσκολη και σήμερα παραμένει δύσκολη. Όμως οι δυσκολίες αυτές είναι διαφορετικού επιπέδου. Το 1946 ήταν το πρώτο έτος μετά τη λήξη του Μεγάλου Πατριωτικού Πολέμου, μια εποχή όταν ολόκληρη η χώρα ανασταίνετο από τα ερείπια και μαζί της ανασταίνετο από τα ερείπια η Ρωσική Εκκλησία. Αλλά εάν σε περίπτωση της χώρας τις ζημιές σε τέσσερα χρόνια τις προκάλεσαν οι φασίστες εισβολείς, στην Εκκλησία ζημιές σε σχεδόν τρεις προηγούμενες δεκαετίες επέφεραν οι εσωτερικές δυνάμεις. Από την έναρξη της επανάστασης και του εμφύλιου πολέμου η Εκκλησία δέχθηκε τόσο φοβερά χτυπήματα, ώστε εάν δεν επρόκειτο για τη Θεία επέμβαση η Εκκλησία θα ήταν αδύνατο να επιβιώσει. Ο στόχος που ετέθη ήταν η ολοκληρωτική εξαφάνιση της Εκκλησίας, και στην ουσία πριν τον πόλεμο λίγο τι έμεινε από εκείνα, τα οποία αυτή είχε συσσωρεύσει τους προγενέστερους αιώνες. Η εκκλησιαστική δομή καταστράφηκε, ελεύθεροι ήταν μόνο τέσσερις επαρχιούχοι Επίσκοποι ενώ μερικοί άλλοι Ιεράρχες ακόμα υπηρετούσαν ως Προϊστάμενοι Ιερών Ναών. Ιεροί Ναοί που λειτουργούσαν έμειναν ελάχιστοι και σε μερικές πόλεις ούτε υπήρχαν πια. Όλες οι Ιερές Μονές, Θεολογικές Ακαδημίες και Σεμινάρια έκλεισαν. Η πλειοψηφία των κληρικών είτε εξοντώθηκαν είτε ήταν κρατούμενοι σε στρατόπεδα συγκέντρωσης ή φυλακές.

Όμως κατά τη διάρκεια του πολέμου η κατάσταση άλλαξε διότι, καταρχάς, η Εκκλησία κράτησε την πατριωτική στάση και από την πρώτη ημέρα του πολέμου ενεπλάκη ενεργά στον απελευθερωτικό

αγώνα. Δεύτερον, στα κατεχόμενα από τα χιτλερικά στρατεύματα εδάφη άνοιξαν Ναοί, και όλα αυτά επέβαλαν στη Σοβιετική Κυβέρνηση τη διόρθωση της στάσης απέναντι στην Εκκλησία. Και όπως τυγχάνει γνωστό, το 1943, με πρωτοβουλία του Στάλιν, πραγματοποιήθηκε η συνάντησή του με τρεις κορυφαίους Ιεράρχες της Εκκλησίας. Στη συνέχεια συνεκλήθη η Τοπική Κληρικολαϊκή Σύνοδος, όπου εξελέγη ο Πατριάρχης Σέργιος, και από εκείνη τη στιγμή, δε θα το χαρακτήρισε ως αναγέννηση της Εκκλησίας, διότι η αυθεντική αναγέννηση έγινε εφικτή μόνο μετά την διαλυση του κομμουνιστικού καθεστώτος, η Εκκλησία εν μέρει αρχίζει να αποκαθίσταται, όπως και η Ιεραρχία και ο ιερός κλήρος της. Όσοι επιβίωσαν επέστρεφαν από εξορία και στρατόπεδα συγκέντρωσης, εκδόθηκαν άδειες επαναλειτουργίας των Ιερών Ναών.

Μέσα σε περίπλοκη κατάσταση εκείνων των χρόνων το Σοβιετικό Κράτος είχε σκοπό να εκμεταλλευθεί το διεθνές κύρος της Εκκλησίας. Π. χ. όταν κατά τη διάρκεια του πολέμου στη χώρα μας με επίσκεψη ήρθε ο Αρχιεπίσκοπος York της Αγγλίας, ήταν απαραίτητες οι συναντήσεις του όχι μόνο με την κρατική ηγεσία, αλλά και με την εκκλησιαστική. Αυτή η πολιτική ακολουθήθηκε και κατά την μεταπολεμική περίοδο. Τόσο η Εκκλησία, όσο και η Πολιτεία ενδιαφέρθηκαν για τη διεύρυνση το διεθνούς έργου της Εκκλησίας. Για την Πολιτεία μιν, διότι η παρουσία Ιεράρχη της Εκκλησίας στο διεθνή χώρο ήταν απόδειξη της θρησκευτικής ελευθερίας, η οποία δηλώθηκε από το Σύνταγμα, για την Εκκλησία δε αυτό ήταν μια δυνατότητα διαποίμανσης Αποδήμων εκριζωθέντων ήδη για μια τριακονταετία. Προέκυψε η δυνατότητα συνάψεως επαφών με άλλες κατά τόπους Εκκλησίες, με τις ετερόδοξες Εκκλησίες και σωματεία. Το πιο σημαντικό ήταν, ότι η έξοδος στο διεθνή χώρο τρόπον τινά προστάτευσε την Εκκλησία από εσωτερικές διώξεις. Όλα αυτά συνέβαλαν στη σύσταση το 1946 του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων. Ο πρώτος Πρόεδρος του Τμήματος διορίσθηκε ένας περίφημος και λαμπρός Ιεράρχης Μητροπολίτης Νικόλαος Γιαρουσέβιτς.

– Παρακαλώ, να μας αναφέρετε ιδιαιτερότητες της εξωτερικής εκκλησιαστικής δράσεως σήμερα.

– Σήμερα το Τμήμα επιτελεί τις ίδιες αποστολές με εκείνες πριν από 65 χρόνια, αλλά έχουν προκύψει και νέα θέματα και προκλήσεις, οι οποίες θέλουν αντιμετώπιση. Διευρύνθηκε ουσιαστικά το διεθνές έργο της Ρωσικής Εκκλησίας. Το 1946 στη Ρωσική Εκκλησία υπήρχαν μερικές χιλιάδες ενορίες. Επίσης δραστηριοποιείτο και η αρκετά κατατμημένη και σε πλειοψηφία της εχθρικά διατεθειμένη απέναντι στο Πατριαρχείο Μόσχας Ρωσική διασπορά. Γενικά μπορούμε να πούμε ότι εκείνη την περίοδο το πεδίο διεθνών επαφών ήταν αρκετά μειωμένο. Σήμερα η Ρωσική Εκκλησία βιώνει την αναγέννησή της σε όλο της το μεγαλείο. Είναι, μπορούμε να πούμε, ένας διεθνής οργανισμός, διότι η κανονική της δικαιοδοσία περιλαμβάνει δεκαπέντε χώρες. Έχουμε να αντιμετωπίσουμε τόσο «εσωτερικούς» στόχους, δηλαδή, κυρίως είναι η φύλαξη των ορίων της Εκκλησίας μας, όσο και τους «εξωτερικούς», δηλαδή οι επαφές με τον έξω κόσμο. Μιλώντας για τη

φύλαξη των ορίων, εννών το γεγονός, ότι η Ρωσική Εκκλησία έχει τα δικά της κανονικά όρια, τα οποία πρέπει να μείνουν απαρασάλευτα. Γνωρίζουμε ότι με την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης σε μερικές πρώην δημοκρατίες της παρουσιάστηκαν κεντρόφυγες τάσεις, οι οποίες σε κάποιο βαθμό επηρέασαν και την Εκκλησία. Αυτή την περίοδο στην Ουκρανία δημιουργήθηκε σχίσμα, το οποίο δεν έχει επουλωθεί μέχρι σήμερα. Και γι' αυτό μια από τις αποστολές του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων είναι να συνεισφέρει στη διατήρηση και την εμπέδωση της ενότητας της Ορθόδοξου Εκκλησίας της Ρωσίας στο μετασοβιετικό χώρο. Όλα αυτά δημιουργούν εντελώς καινούργια ατμόσφαιρα και επιβάλουν τις καινούργιες προσεγγίσεις.

Μιλώντας για τα «εξωτερικά» στοιχεία του έργου, διευρύνθηκε πάρα πολύ σημαντικά ο διάλογος και με τις Ορθόδοξες Εκκλησίες και με τη Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία, και με τους προτεστάντες. Το Τμήμα επίσης εργάζεται στον τομέα επαφών με τους Αποδήμους μας. Με δυο λόγια, οι αποστολές παρέμειναν ίδιες, ενώ οι υποχρεώσεις αυξήθηκαν πολλές φορές.

– 65 χρόνια είναι μεγάλο χρονικό διάστημα. Ποιοι είναι οι βασικοί σταθμοί στην ιστορία του ΤΕΕΣ; Συνδέονται με κάποιες μορφές;

– Οι σταθμοί στην ιστορία του ΤΕΕΣ αναπόφευκτα συνδέονται με τις μορφές των Προέδρων του. Κατά κάποιο τρόπο θητεία του κάθε Προέδρου ήταν και μια νέα εποχή στην πορεία του Τμήματος. Την εποχή του Μητροπολίτη Νικολάου Γιαρουσέβιτς αποκαταστάθηκαν οι δομές της Εκκλησίας την όψιμη σταλινική περίοδο από τη μία, ενώ από την άλλη άρχισαν οι διώξεις από τον Χρούτσωφ. Η απομάκρυνση του Μητροπολίτη Νικολάου από τη θέση του Προέδρου και από τη διεύθυνση της επαρχίας, της οποίας ήταν οικείος ποιμενάρχης, δεν ήταν τυχαία. Εκείνο το έργο, το οποίο φαινόταν εφικτό τις δεκαετίες '40 και '50, προς το τέλος της δεκαετίας '50, όταν η κρατική ηγεσία ακολούθησε και πάλι τη γραμμή, η οποία απέβλεπε στην εξαφάνιση της θρησκείας, αυτό το έργο δεν ανταποκρινόταν πλέον στην απαιτήσεις των αρχών. Ήταν η αρχή του «λιώσιμου των πάγων» του Χρούτσωφ και ταυτόχρονα των διώξεων κατά της Εκκλησίας από τον ίδιο. Ο Μητροπολίτης Νικόλαος απεβίωσε υπό τις αινιγματικές περιστάσεις και τις εξαιρετικά δύσκολες συνθήκες.

Τον Μητροπολίτη Νικόλαο διαδέχθηκε ο νέος ακόμα τότε Επίσκοπος και μετέπειτα Μητροπολίτης Νικόδημος Ρότσωφ. Οι αρχές τον υποστήριξαν πιστεύοντας ότι ως άνθρωπος νέας γενιάς, ο οποίος γεννήθηκε και ανατράφηκε στη μετεπανασταστική εποχή, θα ήταν πάντα ένας νομοταγής πολίτης. Όμως σε αυτή τη χαλεπότερη εποχή, όταν ακολουθήθηκε μια γραμμή, που απέβλεπε στην εξαφάνιση της Εκκλησίας, αλλά αυτή τη φορά όχι φυσική, αλλά ιδεολογική, αυτός κατάφερε να επικρατήσει στρατηγικά στις κρατικές αρχές, θέτοντας ως στόχο του την ανανέωση της Ιεραρχίας. Εκείνα τα χρόνια όταν αποβίωνε ένας Επίσκοπος, τα κρατικά όργανα εμπόδιζαν το διορισμό του διαδόχου του και έτσι σκόπευαν βαθμηδόν στη συρρίκνωση του έργου της Εκκλησίας.

Ο Μητροπολίτης Νικόδημος ως βάση στηρίχθηκε στην εξωτερική δράση της Εκκλησίας, αποδεικνύοντας στις αρχές την επιτακτική ανάγκη των νέων και ταλαντούχων Επισκόπων για τη στελέχωση αυτού του τομέα. Αφού ελάμβανε άδεια χειροτονίας του συγκεκριμένου προσώπου, τον έστειλε στη συνέχεια για μερικά χρόνια στο εξωτερικό. Αργότερα αυτός ο άνθρωπος επέστρεψε στην Πατρίδα και έστι σε δέκα περίπου χρόνια ο Μητροπολίτης Νικόδημος πέτυχε την ανανέωση της Ιεραρχίας και την προσέλκυση στο υπεύθυνο εκκλησιαστικό έργο εκείνων των ανθρώπων, οι οποίοι σήμερα, περισσότερα από 35 χρόνια μετά το θάνατό του, εξακολουθούν να κατέχουν επίσημες θέσεις. Ο μακαριστός Πατριάρχης Αλέξιος Β΄, ο νυν Πατριάρχης Κύριλλος, ο Μητροπολίτης Ιουβενάλιος, ο Μητροπολίτης Φιλάρετος, ο Μακαριώτατος Μητροπολίτης Κιέβου Βλαδίμηρος, δηλαδή όλοι εκείνοι, οι οποίοι σήμερα ευρίσκονται στο τιμόνι της Εκκλησίας. Είναι άνθρωποι, τους οποίους κάποτε βρήκε και προέβαλε ο Μητροπολίτης Νικόδημος. Με το εξωτερικό έργο προστάτευε την Εκκλησία στα εσωτερικά της. Γνωστή είναι η περίπτωση, όταν ως Μητροπολίτης Λένινγκραντ τελούσε μια φορά την Πασχαλινή ακολουθία. Ο Σεβασμιώτατος, ο οποίος ήταν να βγεί για να ηγηθεί της λιτανείας, ενημερώνεται για την παρουσία μεγάλου πλήθους άθειας νεολαίας δίπλα στον Καθεδρικό Ναό, η οποία βρίζει και προβαίνει σε κάθε αισχρότητα. Ο Μητροπολίτης Νικόδημος, αφού πέρασε μέσα από αυτή την μαχόμενη κομμουνιστική νεολαία, η οποία επίτηδες οδηγήθηκε εδώ για να διακόψει την ακολουθία, υποσχέθηκε ότι δεν επρόκειτο πλέον να επαναληφθεί κάτι παρόμοιο. Το επόμενο Πάσχα αυτός προσκάλεσε αντιπροσωπεία της Λουθηρανικής Εκκλησίας της Φινλανδίας και, φυσικά, κανείς δεν ειτρεπόταν πλέον να προβαίνει σε καμία αισχρότητα.

Ταυτόχρονα δεν μπορούμε να πούμε ότι το εξωτερικό έργο ήταν ένα είδος συγκρουστήρα. Η Εκκλησία έχει ορισμένη αποστολή απέναντι στον έξω κόσμο. Και αυτή η αποστολή είναι η μαρτυρία. Μπαίνοντας στις επαφές με τον ετερόδοξο κόσμο, κυρίως επιτελούμε αυτή την αποστολική Ιεραποστολή, δηλαδή καταθέτουμε τη μαρτυρία μας για την ομορφιά, την καθαρότητα και την αλήθεια της Ορθοδοξίας. Αυτή η μαρτυρία ήταν το καθοδηγητικό μοτίβο στο έργο του Μητροπολίτη Νικοδήμου. Τρεις μαθητές του αναδείχθηκαν μετέπειτα Πρόεδροι του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων: αρχικά ο Μητροπολίτης Ιουβενάλιος, στη συνέχεια ο Μητροπολίτης Φιλάρετος και μετά ο Μητροπολίτης Σμολένσκ και νυν Αγιώτατος Πατριάρχης Κύριλλος. Όλοι αυτοί συνέχισαν το έργο, ακολουθώντας εκείνη την γραμμή, η οποία χαράχθηκε από αυτόν. Φυσικά, ότι οι δραστικές αλλαγές στην πορεία της Εκκλησίας και του Τμήματος επήλθαν με την προεδρεία του Μητροπολίτη Κυρίλλου.

Ήταν το έτος 1989, μια εποχή όταν η Σοβιετική Ένωση μετρούσε τους τελευταίους της μήνες και για την Εκκλησία άνοιξαν νέες προοπτικές. Τότε το ΤΕΕΣ έγινε εκείνο το διανοητικό κέντρο, όπου καθορίστηκαν όλες οι βασικές κατευθύνσεις της εξωτερικής αλλά σε σημαντικό βαθμό και εσωτερικής πολιτικής της Εκκλησίας. Μέσα στο Τμήμα συνετάχθη το Κοινωνικό Δόγμα της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ρωσίας. Εκείνο το πρότυπο σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας, το οποίο

υπάρχει σήμερα, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε με προσπάθειες αυτού του ιδρύματος. Εκείνα τα Συνοδικά Τμήματα, τα οποία λειτουργούν σήμερα ως αυτοτελείς οντότητες: Τμήμα για Σχέσεις Εκκλησίας και Κοινωνίας, Τμήμα Θρησκευτικής Παδείας και Κατήχησης, Διεύθυνση Ιδρυμάτων Εξωτερικού και άλλα ξεκίνησαν από δω. Δηλαδή με τον Μητροπολίτη Κύριλλο το Τμήμα ήταν και η πηγή στελέχωσης και το διανοητικό κέντρο. Ήταν το κορυφαίο Συνοδικό Τμήμα, το οποίο καθόριζε σε σημαντικό βαθμό τη γενική πορεία της ζωής και του έργου της Εκκλησίας μας.

– Η κοσμική διπλωματία υπερασπίζεται τα κρατικά συμφέροντα. Τι και πως υπερασπίζεται η εκκλησιαστική διπλωματία; Είναι σημαντικό να λαμβάνονται υπόψη στο έργο της τα γίγνα και κρατικά συμφέροντα;

– Η Εκκλησία είναι εκείνη η ένωση μεταξύ Θεού και ανθρώπων, η οποία θεμελιώνεται στη θεανθρώπινη βάση. Με αυτή την έννοια ξέρουμε το απόλυτο δίκαιο των λόγων του Σωτήρα ότι «οι πύλες Άδου *ου κατεσχίσουσιν* της Εκκλησίας», δηλαδή στην απόλυτη και παγκόσμια διάστασή της η Εκκλησία θα υπάρχει πάντα μέχρι το τέλος της παγκόσμιας ιστορίας. Όμως κάθε συγκεκριμένη Εκκλησία έχει και τη δική της ιστορική διάσταση, την γεωγραφική τοποθεσία και είναι σύνολο ανθρώπων κατοικούντων σε πολύ διαφορετικές περιστάσεις. Ιστορικά γνωρίζουμε ότι ορισμένες Εκκλησίες είχαν καταστραφεί εντελώς, λ.χ. η Ορθόδοξη Εκκλησία της Αλβανίας επί δικτατορίας του Ενβέρ Χότζα. Δεν έμεινε ούτε ένας ναός, που να λειτουργούσε, αλλά ούτε ένας εν ενεργεία ιερέας. Με την κατάρρευση αυτού του καθεστώτος, η αποκατάσταση δομών της Εκκλησίας άρχισε από το μηδέν. Σχεδόν το ίδιο έζησε και η χώρα μας (τώρα ήδη είναι καλύτερα να πούμε οι χώρες μας), όταν ουσιαστικά λίγα απέμεινε από την Εκκλησία. Και παρά ταύτα η Εκκλησία επιβίωσε ακόμα και χάρη στους κόπους εκείνων των σπουδαίων αγωνιστών, όπως οι Πρόεδροι του Τμήματος Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων: Μητροπολίτες Νικόλαος και Νικόδημος και οι διάδοχοί τους. Υπό τις σύγχρονες συνθήκες δεν απειλείται η ύπαρξη της Εκκλησίας. Σήμερα αναπτύσσεται δυναμικά τόσο στη Ρωσία, όσο και σε άλλες χώρες του μετασοβιετικού χώρου, αλλά διάφορες απειλές προκύπτουν για την ενότητα και την ακεραιότητα της Εκκλησίας. Λ.χ. το σχίσμα στην Ουκρανία ουσιαστικά αμφισβήτησε την ίδια την ιδέα της πολυεθνικής Εκκλησίας, η δικαιοδοσία της οποίας καλύπτει μερικά ανεξάρτητα κράτη. Άλλωστε οι αρχηγοί του σχίσματος υιοθέτησαν ως βάση τους το σύνθημα: «Στο ανεξάρτητο κράτος πρέπει να υπάρχει και η ανεξάρτητη Εκκλησία». Άρχισαν να νουθετούν τους πολιτικούς ότι σε περίπτωση χωρισμού ενός κράτους από το άλλο πρέπει να διχοτομηθεί και η Εκκλησία. Εάν ακολουθούσαμε αυτή την πορεία, τότε σήμερα στην Ορθοδοξία δε θα είχαμε δεκαπέντε αυτοκέφαλες Εκκλησίες, αλλά περίπου εκατό πενήντα, διότι μόνο το Πατριαρχείο Αλεξανδρείας διαποιμαίνει πιστούς των πενήντα σχεδόν χώρες της Αφρικανικής Ηπείρου. Η Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία διαποιμαίνει δεκαπέντε χώρες συν τη Διασπορά. Η δικαιοδοσία της Σερβικής Εκκλησίας περιλαμβάνει μερικά κράτη, τα οποία κάποτε συναποτελούσαν τη Γιουγκοσλαβία καθώς και τη Διασπορά. Ο πολυεθνικός χαρακτήρας της Εκκλησίας έχει ανάγκη από τη συνεχή στήριξη και τη διαρκή ιδεολογική τεκμηρίωση, και το πιο

σημαντικό, πρέπει να εργαζόμαστε ώστε να αποφύγομε τη διάσπαση εκείνων των δεσμών, οι οποίοι συνάπτονταν επί αιώνες. Π.χ. ένα από τα θέματα, με το οποίο ασχολείται συνέχεια το Τμήμα Εξωτερικών Εκκλησιαστικών Σχέσεων, είναι η συνοριακή συνεργασία. Άλλωστε τα πολιτικά σύνορα στο χάρτη μιας τοπικής Εκκλησίας μοιάζουν με τις ραφές του ενδύματος. Πρέπει να προσεχθούν ιδιαίτερα, αλλιώς εάν πιάσουμε το σακάκι και το τεντώσουμε προς τα έξω, θα σκιστεί ακριβώς σε εκείνα τα σημεία, όπου είναι οι ραφές, ενώ εκεί είναι όπου πρέπει να είναι καλά ραμμένο. Για την εξασφάλιση της επιτυχούς υπάρξεως στην Εκκλησία και της καθημερινής τακτικής της επαφής με τον έξω κόσμο, χρειάζεται η επίλυση πολλών τέτοιων προβλημάτων. Με όλα αυτά και ασχολείται το ΤΕΕΣ.

– Προβλήματα με την επίλυση των οποίων ασχολείσθε, είναι σημαντικά για έναν απλό πιστό από τη ρωσική περιφέρεια;

– Οι απλοί πιστοί από τη ρωσική περιφέρεια διαφέρουν μεταξύ τους. Σε περίπτωση εάν αυτός έχει συγγενείς στην Ουκρανία, αυτό σημαίνει ότι το έργο μας τρόπον τινά αφορά και αυτόν. Εάν ένας απλός πιστός από τη ρωσική περιφέρεια έχει ρωμαιοκαθολική γυναίκα, αυτό και πάλι σημαίνει ότι η ζωή του έχει σημεία επαφής με τη θεματολογία του Τμήματός μας. Ή εάν τα παιδιά του έχουν συνάψει μικτό γάμο, ή εάν ο ίδιος ζει στη ρωσική περιφέρεια, ενώ τα παιδιά του έφυγαν στο εξωτερικό. Γι' αυτό το λόγο μπορούμε να πούμε ότι σήμερα το Τμήμα μας ασχολείται με πολλά θέματα, τα οποία αφορούν άμεσα τα συμφέροντα των απλών πιστών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων από την περιφέρεια.

Σήμερα πολλοί άνθρωποι πηγαίνουν στο εξωτερικό για προσκύνημα ή διακοπές ταυτόχρονα επισκεπτόμενοι χριστιανικά προσκυνηματα ή Ιερές Μονές. Χθες γύρισα από το Μαυροβούνιο, όπου με 600 χιλιάδες συνολικό πληθυσμό της χώρας κάθε χρόνο έρχονται 150 χιλιάδες Ρώσοι τουρίστες. Ο τομέας σχέσεων της Ρωσικής Εκκλησίας με την Ορθόδοξη Εκκλησία στο Μαυροβούνιο, η οποία αποτελεί μέρος της Σερβικής Εκκλησίας, είναι άμεση αρμοδιότητα του ΤΕΕΣ. Είναι αδύνατο σήμερα να ξεχωρίσουμε τη ζωή του ΤΕΕΣ από τη ζωή των απλών πιστών και να πούμε ότι το ΤΕΕΣ ασχολείται με πολύ ειδικά θέματα. Δεν είναι τυχαία η σημαντική απομάκρυνση μας τώρα από τα θεολογικά θέματα στο διάλογο με τους Ρωμαιοκαθολικούς και τους Προτεστάντες. Συζητάμε κατ'εξοχήν κοινωνικά και ηθικά ζητήματα. Διαξάγουμε κοινά συνέδρια και συνομιλίες με θέμα την οικογένεια, μιλάμε για τις οικογενειακές αξίες, εκπονούμε κοινές προσεγγίσεις των θεμελιωδών πτυχών της οικογενειακής ηθικής. Όλα αυτά έχουν μεγάλη σημασία, διότι αφορούν τη ζωή των ανθρώπων.

– Έχετε αναφερθεί στην επίσκεψή Σας στο Μαυροβούνιο. Πρόκειται για μια Ευρωπαϊκή χώρα. Οι Ευρωπαϊκές χώρες διαμορφώθηκαν με βάση τη χριστιανική κοσμοθεωρία. Πραγματοποιείτε πολλά τέτοια ταξίδια. Κατά την άποψή Σας, υπάρχει ακόμα ο

χριστιανισμός στις Ευρωπαϊκές χώρες;

- Οι Ευρωπαϊκές χώρες διατηρούν τη χριστιανική τους ταυτότητα, αλλά σήμερα αυτή η ταυτότητα δέχεται πλήγματα από πολύ διαφορετικές πλευρές. Τα βασικά πλήγματα εξαπολύονται από τους εκπροσώπους της κοσμικής κοσμοθεωρίας, εκείνους, οι οποίοι σήμερα συχνά χαρακτηρίζονται ως οι μαχόμενοι εκκοσμικευτές, κατ'αναλογία με τους μαχόμενους αθεϊστές. Θεωρούν ότι η θρησκεία έχει το δικαίωμα της υπάρξεως μόνο σε περίπτωση εάν δεν ξεπερνάει κάποια όρια. Και αυτά τα όρια περιορίζονται μάλιστα στο χώρο του Ναού και ίσως ακόμα και του σπιτιού. Με άλλα λόγια, μπορείτε να είσθε Ορθόδοξος ή Ρωμαιοκαθολικός, σαν χόμπι να πηγαίνετε στην εκκλησιαστική σας κοινότητα, όπως οι άλλοι πηγαίνουν στον κινηματογράφο ή το καζίνο, μπορείται να εξασκείτε τη θρησκεία σας μέσα στην οικογένεια, αλλά στο κοινωνικό σας έργο, ιδιαίτερα, εάν πρόκειται για έναν πολιτικό ή όποιον εργάζεται στο ιδεολογικό τομέα, σε καμία περίπτωση δε πρέπει να κινείται βάσει των χριστιανικών του πεποιθήσεων. Είναι μια πάρα πολύ σοβαρή πρόκληση για τη χριστιανική ταυτότητα. Άλλωστε ο Χριστός δεν ίδρυσε Εκκλησία για οικειακή χρήση, αλλά ο σκοπός της ιδρύσεώς της είναι ώστε κάθε μέλος της να είναι απόστολος και να κάνει κηρύγματα, συμπεριλαμβανομένου και του δημοσίου χώρου. Το κήρυγμα των ευαγγελικών αξιών εξακολουθεί να παραμένει η αποστολή της Εκκλησίας και όταν σήμερα στην Ευρώπη μας λένε, ότι δεν πρέπει να κάνουμε ανοιχτά κηρύγματα των θρησκευτικών μας αξιών στο δημόσιο χώρο ή μέσα από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, απαντάμε ότι είμαστε κατηγορηματικά αντίθετοι με αυτό.

- Μεταβαίνοντας το θέμα των ΜΜΕ, ο τηλεοπτικός σταθμός «Soyuz» εκπέμπει ήδη σε 150 χώρες παγκοσμίως. Κατά την άποψή Σας, είναι σημαντική η γνωριμία με την Ορθοδοξία μέσα από τον τηλεοπτικό αέρα όσων ενδιαφέρονται για αυτή;

- Όταν υπηρετούσα στην Αυστρία και την Ουγγαρία πολλοί από τους ενορίτες μου παρακολουθούσαν τις εκπομπές του τηλεοπτικού σταθμού «Soyuz» και ενημερώνονταν από αυτές για τις εξελίξεις στο χριστιανικό κόσμο. Είναι σημαντικό η χριστιανική Ορθόδοξη τηλεόραση να αναπτύσσεται και να καλύπτει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο ακροατήριο. Θα ήθελα επίσης να ευχηθώ ώστε οι Ορθόδοξοι τηλεοπτικοί σταθμοί να μην επικεντρώνονται αποκλειστικά στο θρησκευτικό περιεχόμενο, αλλά σε σημαντικό βαθμό να γίνουν σταθμοί οικογενειακής παρακολούθησης, ώστε οι άνθρωποι να μπορέσουν να γνωρίσουν έργα τέχνης, ταινίες, οι οποίες έχουν υψηλό ηθικό περιεχόμενο. Μου φαίνεται ότι αυτά είναι εξαιρετικά περιζήτητα σήμερα.